



**Universitat de les
Illes Balears**

Facultat d'Educació

Memòria del Treball de Fi de Grau

Els titelles i les emocions bàsiques a l'educació infantil

Apol·lònia Gil Adrover

Grau d'educació Infantil

Any acadèmic 2014-15

DNI de l'alumne: 41518031H

Treball tutelat per Pere Capellà Simó

Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques

L'autora no autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

Educació infantil, educació artística, titelles, emocions i interpretació.

“Las imágenes internas que los niños poseen se expresan a través del juego con títeres; estas imágenes internas al ser mediatizadas por el títere, se tornaran tridimensionales y móviles, en consecuencia, la fuerza que cobran puede ser mayor que la fuerza de la realidad...”

(Amaral en Rogozonski, 2005:52)

Resum

La utilització de titelles pot ser una eina molt útil en l'aprenentatge dels infants. Aquest treball està focalitzat en una metodologia basada amb l'ús dels titelles com a recurs educatiu per treballar les emocions bàsiques. Els titelles els poden ajudar a reconèixer i expressar les seves emocions bàsiques, per tant a comunicar-se d'una forma més adequada amb els altres i a l'autoconeixement. Es duran a terme dues propostes didàctiques a partir de les que els infants podran experimentar diferents emocions, a més del contacte directe amb els titelles a través de l'observació, la manipulació i la confecció.

Paraules clau: Educació infantil, educació artística, titelles, emocions i interpretació

Abstract

Marionettes could be a very useful tool to teach children. This research focus on a methodology based on marionettes as a way to work with basic emotions. Marionettes can help to know and express their basic emotions, therefore to communicate in a more appropriate way with the others and get to know themselves. We are going to suggest two educational ideas from which children could test different emotions. Besides, the direct contact with the marionettes through observation, handing and making.

Keywords: Pre-school, artistic education, marionettes, emotions and interpretation.

Índex

1. Introducció.....	6
1.1 Justificació.....	6
1.2 Objectius.....	7
1.3 Marc teòric i fonts i mètodes utilitzats.....	8
1.4 Estructura i desenvolupament dels continguts.....	13
2. Introducció a la història del titella.....	15
3. Els titelles i l'educació artística a l'educació infantil.....	22
4. Desenvolupament de les emocions bàsiques a l'educació infantil.....	25
5. Disseny de les propostes didàctiques.....	30
6. Propostes didàctiques amb titelles.....	32
6.1 Activitat 1: Coneix i identifica les teves emocions a través del conte: <i>El monstre de colors</i>	32
a) Objectius.....	32
b) Metodologia i recursos didàctics.....	33
c) Rol del docent.....	34
d) Rol dels infants.....	35
e) Organització d'infants i espai.....	35
f) Temporització.....	35
g) Recursos (humans, materials, econòmics).....	35
h) Desenvolupament de la sessió.....	36
i) Avaluació.....	37
6.2 Activitat 2: confecciona el teu titella.....	37
a) Objectius.....	37
b) Metodologia i recursos didàctics.....	37
c) Rol del docent.....	38
d) Rol dels infants.....	39
e) Organització d'infants i espai.....	39
f) Temporització.....	39
g) Recursos (humans, materials, econòmics).....	40
h) Desenvolupament de la sessió.....	40
i) Avaluació.....	41

7. Reflexions finals.....	42
8. Bibliografia.....	45
Annex.....	47

1. Introducció

1.2 Justificació

El tema que he elegit per a realitzar el Treball de Fi de Grau està relacionat amb les arts plàstiques com a recurs educatiu. Per tal de centrar-lo en una franja d'edat més concreta, aquest va dirigit al segon cicle d'educació infantil, concretament per infants d'entre 4 i 5 anys. Es té previst que s'utilitzin els titelles per a explicar les emocions bàsiques als infants.

Vaig decidir elegir aquest tema perquè les arts sempre m'han agradat, tant sigui l'arquitectura, la pintura, la música, la dansa, etc. De la mateixa manera que m'agrada gaudir observant l'art, m'agrada també participar de manera més activa realitzant-ne, sigui una pintura, una dansa o un treball manual. D'aquesta manera, participant més activament tens l'oportunitat d'estar a l'altre costat, en el de l'artista, així pots experimentar que es sent a l'hora d'expressar-te i de quina manera ho vols mostrar als altres.

També m'interessa el tema de les arts plàstiques perquè crec que no se li dona la importància que es mereix, sobretot dintre de l'educació. Crec que amb una mica d'esforç per part de tots, s'arribarà a ser conscient dels beneficis que poden aportar als infants a través de les arts plàstiques. De fet aquestes es poden dur a terme de moltes maneres diferents i, s'hauria d'intentar explorar-les i explotar-les una mica més. Per aquest motiu volia realitzar un treball relacionat amb el que realment m'interessa i m'agrada, en primer lloc els infants i en segon lloc, però no menys important, les arts plàstiques.

Les arts plàstiques em semblen un bon recurs educatiu i que de vegades et poden ajudar a tractar temes molt diversos, com en el meu cas que m'he decantat per les emocions bàsiques. Des del meu punt de vista, els infants poden aprendre a expressar-se a través de la realització de diferents arts plàstiques, diferents del dibuix, sobretot perquè aquest, de vegades s'utilitza de manera molt dirigida i poc lliure, això fa que els infants no acabin d'expressar tot el que senten o el que volen. Pel que crec que s'haurien de realitzar més activitats relacionades amb l'art menys dirigides.

Els infants aprenen jugant, per tant s'ha d'intentar que l'art sigui per a ells un altre tipus de joc. Depenent de com sigui tractat, el que es pretén fer amb els infants, pot fer que l'art sigui una cosa més, que es realitzi per complir amb el que correspon a l'horari, o pel contrari que sigui

utilitzat per tractar altres temes rellevants a l'educació infantil i que arribi a valorar-se tant com es valoren el coneixement de les llengües o les matemàtiques.

Una bona manera d'ajuntar les arts plàstiques i les emocions i mostrar-ho de manera lúdica i diferent als infants, pot ser a través dels titelles. Aquests són personatges que tenen capacitat de parlar, riure, plorar, entre moltes altres coses. Pot ser positiu per als infants, ja que han de veure, mirar i ser espectadors que contempen obres representades a través del cos i/o la veu, accions realitzades per uns personatges en acció, per tant han de prestar atenció per saber el que els volen contar. D'aquesta manera també poden aprendre de manera indirecta hàbits de bon comportament, com per exemple fer silenci, no molestar els companys, etc., ja que els infants aprenen comportaments, destreses, hàbits, etc. de formes molt variades. Per tant, la meua proposta pot ser una manera més d'ajudar als infants a adquirir nous aprenentatges.

Per acabar, vull dir que la utilització dels titelles pot ser una forma d'estimulació pels infants perquè vagin adquirint nous coneixements i vagin millorant les seves capacitats, per tant contribuïrien a la seva evolució personal i desenvolupament. S'ha de tenir present que el desenvolupament es va construint sobre el que ja coneixen prèviament, per tant hi ha d'haver la implicació tant dels infants com dels que interaccionen amb ells. Dintre d'aquesta implicació ha d'haver-hi l'interès de l'adult, per a saber què saben els infants i quin pot ser el punt de partida per poder anar incorporant nous coneixements.

1.2 Objectius

Els principals objectius que tindrè presents per a la realització d'aquest projecte són els que esmentaré a continuació:

- Fer una recerca bibliogràfica per saber quina és la tasca realitzada respecte a la utilització dels titelles a l'educació infantil.
- Aproximar els titelles als infants.
- Utilitzar els titelles per donar a conèixer les emocions als infants.
- Conèixer les capacitats creatives i artístiques dels infants de quatre i cinc anys.
- Conèixer les influències culturals que tenen els infants i com les manifesten.
- Analitzar la posada en pràctica de les unitats didàctiques.

- Crear materials originals i atractius.
- Valorar la importància que pot tenir l'educació artística en el desenvolupament dels infants.
- Analitzar el procés de realització del treball.
- Iniciar l'educació emocional dels infants.

1.3 Marc teòric i fonts i mètodes utilitzats

Marín Viadel (2010), exposa a *La investigación en Educación Artística*, un estat de la qüestió de les investigacions relacionades amb l'Educació Artística. Ell divideix el que explica en quatre punts que són els següents: les principals línies d'investigació que amb major assiduitat apareixen en els manuals d'investigació d'Educació Artística; els temes d'investigació més urgents i emergents realitzats en els darrers anys per part de les associacions professionals de rellevància internacional; les principals revistes d'investigació especialitzades en Educació Artística i finalment el nou i polèmic enfocament d'investigació en Educació Artística: les metodologies artístiques d'investigació en educació.

Des del meu punt de vista i segons el que exposa Marín, situaria el meu treball dintre del segon apartat que exposa, és a dir relacionat amb els temes d'investigació més urgents i emergents realitzats per les associacions professionals de caràcter internacional. A més comentar que la línia en què m'insereixo amb el treball, és la incorporació del titella a l'Educació Infantil i que aquest punt ens pot ajudar a fer visibles altres punts relacionats amb la investigació del currículum escolar, utilitzant-ho com a recurs educatiu. Em sembla molt important continuar realitzant investigacions relacionades amb l'Educació Artística per tal d'aconseguir que arribi a tenir la importància que es mereix dintre del camp de l'educació. També crec que és molt important la tasca que realitza la UNESCO (Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura) en les conferències que realitza a escala internacional. Per exemple, la tasca que es va realitzar el 2006 i les qüestions plantejades van encaminades a què els mestres es plantegin de quina manera han d'abordar l'Educació Artística, amb què ho han de relacionar, com l'han d'ensenyar, com incitar als infants a ser artistes i tenir les seves pròpies idees i donar-los certa llibertat per a que es posi en funcionament i en pràctica el desenvolupament de la seva capacitat creativa, deixant de banda la continuada còpia exacta que a vegades realitzen.

Des del punt de vista bibliogràfic s'han anat consultant llibres i articles sobre els titelles i les emocions a l'educació infantil. Un dels autors que ens parlen d'emocions infantils és: Maria V. Del Barrio (2005), on considera que les persones que es trobin en contacte amb infants tenen la necessitat de conèixer el seu món emocional perquè aquest influeix en les seves conductes. S'ha de tenir present la capacitat que tenen els infants de sentir i expressar les seves emocions, percebre les que senten i expressen els altres i, el coneixement que tenen ells de les seves emocions. Finalment expressa les característiques de les emocions bàsiques dels infants i la prevenció de problemes emocionals infantils.

Dintre del camp de les emocions trobem també a Eva Adam, (2003), que ens parla de la implicació emocional que du implícit ser educador, ja que cap d'ells es podria imaginar l'acció d'educar sense que hi hagi algun tipus d'emoció. També relaciona les emocions amb les relacions amb altres, siguin persones o objectes.

Relacionat amb l'enfocament filosòfic i antropològic, on es relaciona l'ésser humà amb diferents expressions culturals i lingüístiques que el caracteritzen, podem anomenar a José A. González Alcantud (2005). Ell explica el que és un titella i les possibilitats que té, com per exemple parlar. També diu de quins materials acostumen a estar fets els titelles, les diferents textures que tenen i les seves procedències. Segons José A. González Alcantud (2005:7, la traducció és meua) "Un dels factors fonamentals per a què aquests espectacles de marionetes arrelin entre un públic popular és que les marionetes s'expressin en les formes dialectals usades en el seu entorn".

Voldria comentar que en general la bibliografia en referència als titelles i a la seva utilització a l'escola o en centres educatius, és pràcticament inexistent. És a dir, els precedents relacionats amb aquest tema escassegen. Per tant, a partir d'aquest treball s'intentarà omplir aquest buit bibliogràfic.

A partir d'aquí em centraré ja amb les fonts i mètodes que utilitzaré per a la realització del treball. Aquest apartat està dividit en dues parts separades en funció dels àmbits a tractar, és a dir, separades depenent de l'especialització en què es centra cada una de les parts. En referència a l'especialització es parla d'àmbits restringits a temàtiques concretes, per tant no abracen la totalitat de possibilitats, centrant-se així en estudis concrets. En aquest cas, em centraré primer en l'àmbit de les emocions i a continuació amb el dels titelles.

Dintre de l'àmbit dels titelles, ens trobem amb diferents estudis i enfocaments on s'ha dirigit l'atenció i l'interès cap a tot el que els relaciona amb la posada en escena. Aquests enfocaments són els següents:

Enfocament filosòfic, disciplina que investiga la descripció, possibilitat i fonament. Aquests estudis poden estar enfocats des de diferents punts de vista com per exemple l'empirisme, el racionalisme, etc.

Maryse Bardiou (2009), es troba dintre d'aquest enfocament i ens parla de productes de l'imaginari, el pensament simbòlic i dels objectes animats que s'insereixen el procés d'elaboració dramàtica dels mites, creences, tradicions, etc. També ens parla del titella, del seu volum, del seu moviment i la de la seva evolució.

L'enfocament històric té presents els esdeveniments del passat que tenen suficient rellevància per a ser recordats, per tant aquests són estudiats i narrats o transcrits posteriorment. Aquests esdeveniments poden estar relacionats amb política, societat, economia, cultura, etc. Aquí em centraré amb els relacionats amb els titelles. Per exemple Francisco Porras (1981), diferencia els titelles de les marionetes, entre d'altres. També se centra en els titelles d'origen religiós i detalla el seu recorregut històric profà. Té present als titellaires ambulants, diferenciant els titelles de carrer amb els domiciliaris. Ens narra també com és el titella culte, el titella de postguerra i finalment el titella actual.

Un altre autor que pretén acostar al públic dos segles de teatre de titelles a Catalunya i que no sol comparèixer habitualment en la història del teatre és Josep A. Martín (1998). Ell intenta detallar tots aquells elements que, d'una manera o altra, es vinculen a aquesta modalitat de teatre dels del segle XVIII fins a l'actualitat. Defineix les característiques principals del teatre de titelles i la seva evolució a través de la història.

Pel que fa a l'enfocament didàctic, àrea de la pedagogia que s'ocupa de tècniques i mètodes relacionats amb l'ensenyança podem anomenar a Reg Bolton (1999), l'autor és un creador molt relacionat amb les arts escèniques, com la màgia, el mim, el teatre de carrer, els titelles, el circ, etc. Parla de diferents idees per entretenir a familiars, als amics, a companys d'escola, entre d'altres. També ens parla dels llocs on es pot realitzar una funció o escenificació, i dóna algunes recomanacions, com per exemple que gaudeixis de realitzar representacions. Bolton també diferencia i explica com són els putxinel·lis, les marionetes, la ventriloquia i les ombres xineses.

Altres autors relacionats amb l'enfocament didàctic són Mònica Martí i Isabel Sanz (2001), que ens parlen de com han de ser els manipuladors dels titelles, tant si el públic els veu com si no. Consideren molt important un correcte ús de la veu i dels moviments manuals. També creuen que la confecció dels diferents titelles ha de procedir d'una reflexió prèvia sobre les característiques del cada personatge. A més també diferencien alguns tipus de titelles com les marionetes, les siluetes, els titelles de guant, els bocarruts, etc.

Un altre autor a tenir present dins aquest enfocament i des del camp de la pedagogia, on es té present la formació i el desenvolupament humà integral i social, és David J. Hargreaves (1991), qui ens aclareix alguns processos del desenvolupament i la conducta artística infantil. Anomena també diferents maneres de promoure-la tant des de dins com des de fora dels centres educatius. Inclou, també propostes per a l'aprenentatge significatiu relacionat amb l'ensenyament artístic.

Tot seguit em centraré en el segon àmbit a tractar, les emocions. Aquestes poden ser considerades commocions que poden ser més o menys intenses, provocades per un pensament, un fet, una idea, un record, etc.

Un dels autors que fa referència a les emocions i concretament les infantils és Rafel Bisquerra (2002), qui se centra en l'educació emocional, justifica la necessitat de l'educació emocional, realitza un repàs per la història on diferents autors ja han tingut en compte la importància de les i les seves teories. Explica què és una emoció, les seves funcions, com enfrontar-se a elles, el desenvolupament emocional a l'educació infantil, les emocions i la salut, la classificació de les emocions, com manejar les pròpies emocions, entre altres aspectes. Ens anomena quins són els objectius de l'educació emocional, els models d'intervenció, les emocions dels altres, etc. També trobem a Cécile Gabriel (2007), que tracta la manera en què es pot ajudar de manera molt senzilla a què els infants identifiquin les emocions relacionant-les amb situacions reals i molt properes als infants. Utilitza fotografies i frases i significatives. Té present les emocions bàsiques i les que es deriven d'aquestes que podríem considerar que són també sentiments, i estats d'ànim.

Sobre la immersió en el creixement emocional, les relacions entre els diferents contextos afectius dels infants, com la família, el grup-classe, etc., trobem a Silvia Palou (2004) que anomena les actituds i el clima adient per als sistemes de relacions dels infants. A més d'algunes propostes educatives per afavorir el fet de sentir, com per exemple el joc simbòlic, la música i l'emoció, l'art i l'emoció i l'expressió corporal.

Partint de la idea anterior, on s'ajunten en certa manera les emocions i l'art, torbem a Kandinsky (1913), que té present la relació que existeix entre una obra d'art, l'artista i l'observador i l'emoció que pot provocar aquesta en l'observador a través del llenguatge plàstic, tant si es deixa que aquest parli com si nosaltres parlem a través d'ell:

“L'obra d'art consisteix en dos elements: l'interior i l'exterior. L'element interior vist individualment, és l'emoció de l'ànima de l'artista. Aquesta emoció té la capacitat de suscitar-ne una altra fonamentalment analògica en l'ànima de l'observador. Mentre l'ànima està unida al cos, normalment pot rebre vibracions tan sols a través dels sentiments. Així doncs, aquests són els punts que condueixen de l'immaterial al material (en el cas de l'artista) i del material a l'immaterial (en el cas de l'observador).

Emoció-sentiment-obra d'art-sentiment-emoció.

Perquè el contingut, que al principi existeix <<abstractaments>>, es converteixi en obra, és necessari que el segon element –l'exterior- serveixi per materialitzar-ho. Per això el contingut aspira a un mitjà d'expressió, a una forma material”.

(Kandinsky en Palou, 2004:179, la traducció és meua)

A partir del que he anomenat anteriorment, es poden enllaçar les emocions amb la utilització dels titelles. Per exemple a les Escoles infantils de Reggio Emilia (2005), consideren que les repeticions i imitacions es poden comparar amb el teatre dels titelles. L'experimentació i animacions amb els titelles pot estar relacionat amb les vivències dels infants, però la direcció està influenciada per les característiques dels personatges i de les tècniques utilitzades per donar-los animació. Segons ells, cada cop que es dona cos a un aspecte de la realitat per a ser interpretada, és quan sorgeix el teatre de titelles. També diuen que els titelles poden ser, a més de personatges representant sers vius, estacions de l'any, sentiments, cançons, conceptes abstractes, etc. Segons ells “Alguns dramaturgs diuen expressament que el vertader teatre és el de guinyol i marionetes, que és susceptible d'una llibertat infinita, mentre que en el teatre d'actores això es produeix només en part” (DDAA, 2005:51, la traducció és meua). Els titelles poden sortir de qualsevol lloc com per exemple, de darrere una porta, de la finestra, de la butxaca, etc.

Dintre de l'àmbit dels titelles i les emocions, podem parlar també de Stephanie Judson (2000), on ens fa reflexionar sobre la necessitat dels infants i dels adults de disposar d'instruments i

d'informació per a la resolució de conflictes. Ella pensa que un d'aquests instruments poden ser els titelles. Els titelles ajuden a representar experiències i sentiments durant el joc. Explica com els titelles van interactuant entre ells mateixos i amb els infants, per exemple “les marionetes necessiten sentir-se bé per poder jugar i treballar bé” (Judson (2000:90, la traducció és meva), tots els infants tenen una marioneta i diuen alguna cosa de la seva i ha de demanar a la del costat què podrien fer juntes. A més narra breument experiències de mestres que han treballat amb titelles per a resoldre conflictes, que de manera més o menys indirecta hi són presents diferents emocions.

Per acabar i tenint present als titelles trobem a Pestalozzi Parra (2006), qui parla de la definició dels titelles i d'unes certes finalitats i propòsits que tenen en la representació. Estan lligats al moviment, a l'acció i a la interpretació tant textual com física. Margarita Niculescu diu “el titella és una metàfora en moviment capaç d'actuar i representar” (Niculescu en Pestalozzi, 2006:24, la traducció és meva).

Com he dit abans, sobre el tema que he elegit per a realitzar el treball, he pogut trobar poques fonts documentals relacionades directament amb els titelles i l'ensenyament-aprenentatge de les emocions bàsiques en els infants. Així i tot, hi ha informació bibliogràfica i diverses investigacions que tracten els dos temes per separat.

1.4 Estructura i desenvolupament dels continguts

El treball es troba centrat en diferents punts. El primer punt consisteix en la revisió i investigació bibliogràfica en relació a la utilització dels titelles en l'educació infantil per a donar a conèixer i ajudar a identificar i diferenciar les cinc emocions bàsiques. També es realitzarà una recerca sobre el desenvolupament de les emocions bàsiques a l'educació infantil i com aquestes poden influenciar en el en els infants. A més es tindrà present la legislació de l'educació infantil respecte a la presència de l'educació artística dintre del currículum d'educació infantil.

Com a darrer punt, el treball, es basa en el disseny i desenvolupament de dues propostes didàctiques concretes que estan centrades amb la unió dels titelles i l'ensenyament-aprenentatge de les emocions bàsiques. Les propostes didàctiques estan dissenyades per a dur-se a terme amb infants de quatre i cinc anys. També es pretén que els infants participin activament durant les sessions destinades a la posada en pràctica de les unitats didàctiques.

Es preveu que el projecte es dugi a terme durant el mes de maig. S'ha de tenir present que l'horari podrà variar, sempre adaptant-nos a l'horari de classe dels infants i al moment que el seu tutor consideri més oportú. Un altre aspecte que ens pot influenciar és que el grup d'infants serà flexible, ja que estarà supeditat a l'assistència dels infants a classe durant els dies i hores en què es realitzin les corresponents sessions.

2. Introducció a la història del titella

Per començar farem un recorregut pel sorgiment dels titelles, a més de la seva història que es troba relacionada amb el teatre, fins al punt de considerar-se que en forma part.

La denominació de “Marioneta”, pareix ésser que està relacionada amb una festa que es realitzava anualment a Venècia, aproximadament durant el segle X. La festa s’anomenava “Fiesta de María”. Era per celebrar l’alliberació de dotze al·lotes, que estaven promeses amb dotze venecians i que havien estat raptades per uns pirates. Des de llavors cada any dotze al·lotes recorrien la ciutat, cobertes amb hàbits i plenes d’or i joies. Elles representant les que havien estat raptades. Degut al gran apogeu que va agafar aquesta festa i a les despeses implícites, es van anar reduint les al·lotes fins a acabar substituint-les per pepes de mida real. Aquestes es reutilitzaven any rere any. “D’aquell nom de Maria derivà el francès Marion, del qual prové l’actual *Marionetta*, el seu diminutiu”. (Porrás, 1981:16, la traducció és meua).

Els titelles existeixen des de fa milers d’anys. En referència al teatre molts autors estan d’acord en situar l’art i el teatre a Egipte. Es té constància de què durant aquesta època ja hi havia ninots articulats gràcies a una troballa, del francès Gayet, d’una barca de fusta tripulada per una figura de marfil, aquesta podia ser articulada a través de fils, considerant-se un titella. En el museu Louvre, també es conserva un ninot egipci, on en el cap es pot diferenciar un ganxo on s’enganxava el fil per a la seva manipulació (fig.1, annex 1), també se sap que utilitzaven imants per a la seva manipulació. Els egipcis feien representacions relacionades amb Osiris, el déu del sol, però hi havia d’altres titelles coneguts gràcies als escrits dels grecs i per algunes mostres trobades. (Porrás, 1981:25-29).

Els grecs varen continuar amb el teatre que els va arribar dels egipcis. Hi ha obres del segle XXIII aC, les que segueixen la tragèdia d’“Esquilo” amb un cor i dos actors. (Porrás, 1981: 31).

A Grècia predominaven les representacions de titelles on apareixien els deus. Aquests eren grans ninots articulats. Amb el pas dels anys, els titelles van anar perdent el seu caràcter diví o sagrat per a convertir-se en populars. Els grecs anomenaven els titelles *amalgamata neurospasta* (objectes posats en moviment amb cordetes), pareix que estaven fets amb fang cuit i pintat, però també n’hi havia de cera, fusta i marfil i, el seu manipulador era el *Neurospantal* (estirador de fils). Segons sembla les primeres representacions teatrals es realitzaven a través de figures, els

actors van començar a sortir a escena com a substituïts d'aquestes figures, sobretot quan va deixar de pensar-se que els humans no podien representar a un Déu. (Porrás, 1981: 41).

Durant el temps de Pericles, les representacions es realitzaven a la plaça pública d'Atenes i eren seguides per molta gent de diferents edats. A poc a poc varen començar abandonar la plaça pública per a recórrer els pobles. La intenció d'aquell teatre era divertir als observadors. Diferents autors d'aquella època, com Pultarco, Callistrato, Plinio, etc., deixen per escrit diferents narracions on apareixen referències sobre titelles. (Porrás, 1981:35).

A Grècia un reconegut manipulador de ninots era Photino. Ell va arribar a tenir permís per actuar en el teatre de Dionisios, proper a l'Acòpolis, i sobre l'escenari es situava sobre el *tytmele* (altar del deu que tenien els teatres grecs), per tal de què el públic el veies millor. Allà muntava una altra escena adaptada a la mida dels titelles i ho emmarcava amb teles. (Porrás, 1981:38).

Arquímedes, va ser un constructor grec de ninots tan complexos que podien imitar tots els moviments humans. De fet s'han trobat alguns prototipus d'aquests tipus de titelles a Catalunya, a Ampuries. I també es va trobar un titella de marfil en el cementiri romà de Taragona (fig.2, annex 2). (Porrás, 1981: 39).

Els ninots grecs van arribar a Roma a través de les conquestes i, aquests els van assimilar fent-los seus. Ells els anomenaven *Pupae e Imaginunculas animatas* i no tenien caràcter sagrat. Allà les seves actuacions aviat es van relacionar amb jocs de circ, fins a arribar-se a prohibir dedicar-s'hi perquè creien que desprestigiava a l'home. (Porrás, 1981: 32).

Durant l'Edat Mitjana, hi va haver obscuritat sobre la cultura i l'art, però el teatre es va mantenir gràcies als monjos i als titellaires ambulants. Es pot dir que el teatre de titelles va quedar tancat als convents i monestirs fins a l'arribada de l'Edat Mitjana. Seguint la Història Sagrada es realitzaven obres religioses. Després, amb el pas dels anys s'hi van anar incorporant personatges més populars. (Porrás, 1981:59-60).

Ja centrant-nos en èpoques més actuals, al voltant del 1550, Jerome Cardan va ser el primer escriptor modern que va escriure sobre els titelles de manera seria i científica. Realitzà descripcions acurades de com altres persones manipulaven estatuetes de fusta a través de fils al ritme de la música. Parla també de què a Itàlia el nom de les figures s'havia llatinitzat quedant com *magatelli*. (Porrás, 1981: 109).

De totes maneres el seu origen no es coneix amb precisió. En cas que el seu origen fos francès seria: Marota, Mariotte i Marionette. Segons la RAE, és una figura de pasta o altres matèries, vestides i adornades, que és movent amb alguna corda o artifici. I segons el diccionari de la Real Acadèmia de la Lengua, creu que la paraula prové del grec *Tytupes* (mico petit). Per això es pensa que es va començar a anomenar “teatro de monos”. (Porras, 1981: 14-15).

Altres diuen que el nom dels titelles prové de *Marie di Lengo* (Maria de Fusta), referint-se a aquelles figures venecianes com la imatge de la Verge Maria. (Porras, 1981: 17).

El nom s'escurça en temps de Carles IX quedant com a Marion. Cap al 1619 es té constància de què els manipuladors utilitzaven titelles de guant per atreure els espectadors i hi havia figures que pretenien ser màgiques disposant d'un doblec en el front, on si es desplegava, apareixia un tercer ull. (Porras, 1981:110).

Situant-nos en segle XIX, Rafael Amat, ens parla de figures en moviment dintre dels pessebres, Parodi, italià era qui se n'encarregava. La duració de la funció podia arribar a les 6 hores. (Porras 1981: 182). Més endavant, cap al 1924 va arribar a Madrid el teatre “dei Piccoli” on havien de realitzar una sèrie d'obres a un teatre de la cort. Aquesta companyia estava formada per uns cinquants titelles. (Porras, 1981: 282-283).

“El teatre “dei Piccoli” és obra personal de Vittorio Podrecca; i inaugurà la seva tasca el 1914, instal·lat a la planta baixa del palau Odescalchi, de Roma. L'èxit entusiasta de l'acollida que va obtenir fou incentiu, que prengué en la família reial. I una representació en el Quirinal va consagrar el teatre com una suprema manifestació de l'art, molt exquisida en el seu caràcter popular”. (Porras, 1981: 281, la traducció meua).

El 1937 Miguel Prieto després d'un viatge a l'URSS per aprendre l'art del guinyol, fou l'encarregat per a reorganitzar els espectacles de guinyol. Per a fer-ho es va construir un teatre a Barcelona anomenat La Tarumba. Però tota la feina que ell havia realitzat no va servir de res, ja que amb l'arribada de la república va haver d'exiliar-se deixant-ho tot. (Porras, 1981:335).

Sobre el teatre de titelles a Espanya, d'on hi ha més informació és de Barcelona. Podem dir que hi ha tres períodes importants per al teatre, el d'implantació i consolidació, el de folklorització i decadència i el de renovació i l'actualitat.

Dintre de la implantació i consolidació ens hem de situar en el segle XVIII, amb l'arribada de diferents artistes de fora, molts d'ells italians, que presenten obres de figures amb relleu amb moviment. Es sap que a Catalunya, en temps medievals, hi havia una gran varietat de teatre de titelles i segons Llull eren fets de fusta, de semblança humana i policromats. (Martín, 1998:20).

Els titellaires ambulants s'anunciaven pels carrers i després realitzaven les representacions dintre de les cases dels interessats. Amb tot això també arribaren les ombres xineses, un els ombristes més representatiu fou l'italià Giacomo Chiarini. Ell va realitzar nombroses actuacions al Teatre de la Santa Creu durant cap al 1800, primer amb una companyia i després per separat. Pareix que algunes obres tenien ascendència francesa. (Martín, 1998:20-24).

Una de les proves de la consolidació del teatre de titelles a Barcelona és la publicació dels sainets d'Andreu Amat i la publicació, cap al segle XIX de textos i plantilles retallables de personatges per a poder representar teatre a casa. Aquest fet provoca que els que es guanyaven la vida realitzant representacions, anessin progressivament perdent públic, ja que cadascú podia fer la seva pròpia representació. (Martín, 1998: 24).

Pel que fa a la forma dels titelles catalans, es pot dir que eren diferents, ja que disposaven de pit i espatlles sòlides i no la tela enganxada directament al cap, també els podien canviar la roba i les mans durant la mateixa representació, cosa que no es podia fer amb titelles que no fossin catalans. Això els atorgava una presència escènica superior als titelles de guant tradicionals. Per això es pot deduir que "abans dels anys 50 del segle XIX, ja devia estar fixada la morfologia del titella de guant tradicional català. També és molt probable que s'haguessin establert els noms dels personatges i fins i tot bona part del repertori. El titella típic de Catalunya es belluga dins una caixa o castellet que és una estructura de fusta plana per la part de l'espectador, darrere la qual s'oculta el manipulador, i amb obertura en forma de finestra a la part de dalt (l'escenari)". (Martín, 1998:26, la traducció és meva).

Sens dubte, la majoria de personatges de Catalunya provenien de la *Commedia dell'Arte*. Per exemple el nom de Joanet prové de Zanni, deformació de Giovanni, Gianni o Joane. (Martín, 1998:28).

La consolidació del teatre a Catalunya arriba a finals del segle XIX i principis del XX, es considera així pel triomf del teatre de titelles present en els cafès. La seva presència era tal que es podria comparar amb la que té ara la televisió als bars. A més quan els titellaires no disposaven

d'ajudant demanaven ajuda a algun aficionat, tenint així el teatre de titelles una funció socialitzadora. En de la cultura tradicional, és molt important la participació del públic. Dintre dels titelles tradicionals hi havia preguntes i respostes, a més de la contribució del renou del públic que s'usava per a actualitzar les obres incorporant elements relacionats amb política, amb la societat o amb alguna circumstància del moment de la representació. (Martín, 1998:31-33).

Més endavant cap als anys 50 i 60 del segle XIX arriba la segona etapa. Es produeix una transformació social apareixent la cultura escrita, això fa que les formes orals arribin a la decadència. La tensió entre la cultura oral i l'escrita és important per explicar la vitalitat que té el teatre durant aquesta època (finals del XIX i principis del XX). Per això durant la segona meitat del segle XIX trobem ja arguments provinents de la literatura escrita, a més de la incorporació de les classes populars de Barcelona en la cultura escrita a través del teatre. A pesar d'això aquest procés va ser essencial per ajudar a la modalitat de teatre de *performances* titellaires tradicionals, que trobà el seu mitjà natural en l'oralitat, provocant canvis a la llarga en el teatre de titelles. (Martín, 1998: 34-35).

Després de tot això, arribà la folklorització del teatre de titelles i com diuen: “el procés de folklorització del teatre de titelles comporta, com a resultat de la descontextualització i de la pèrdua de la funcionalitat que aquest fenomen tenia en els ambients menestrals, una adaptació progressiva dels recursos orals propis de l'entorn cultural en què cristal·litzà aquesta mena de teatre als procediments d'una cultura de rang social superior, marcada per l'escriptura”. Pareix ser que dintre del Modernisme el teatre de titelles fou dignificat. Durant l'època del 1898 es considera que hi ha vitalisme i espontaneisme. Dintre del Modernisme es reivindicaven aspectes de la cultura popular que el Renaixement no havia tingut en compte i el va dotar d'un nou sentit, considerant-se una de les primeres passes per a la seva folklorització. Els titelles de guant varen tenir més èxit que el teatre d'ombres, essent més significatiu el vitalisme i l'espontaneïtat. Els titellaires donaven vida a la idea de l'artista natural i rousseunià no influenciat per la societat materialista. (Martín, 1998:36-38).

Comença la decadència del teatre de titelles quan l'artista no tingué les mateixes idees que el públic, és a dir, ells no accepten que el teatre fos d'idees, el preferien de tradició costumista. Al principi del segle XX, apareix el teatre infantil, cosa que fa que pugui sobreviure durant unes dècades més. “Els contes, les poesies i el teatre que en una societat tradicional eren patrimoni de tota la comunitat – i àdhuc en bona mesura de la lletrada, en tant que els elements d'aquesta

participaven de dues cultures – passen, amb la industrialització, a formar part d'un estrat cultural específic vinculat a la infància". (Martín, 1998: 48).

En el teatre de titelles el procés de folklorització i la transformació d'aquests espectacles en teatre infantil són paral·lels, però podem dir que el teatre de titelles per infants i per adults conviuen fins a la guerra civil. En aquests moments, les obres no estaven plenes de violència crua, com hi havia anys abans, adaptant-se als infants, tampoc hi havia bandolers o criminals, sinó que hi havia més infidelitats i gelosies els que s'anomenaren *sainets*. Aquests eren típics del teatre de la decadència. Al final de la Guerra Civil es van prohibir els espectacles en llengua catalana, allargant-se aquesta situació fins a pràcticament els anys 1960. Considerant-se espectacle menor indicat només per a infants. Es realitzaven representacions amb titelles només a les escoles o a festes particulars, convertint-se així amb un espectacle burgès i privat. (Martín, 1998: 48-50, 353).

La tercera etapa, es situa cap als anys seixanta del segle XX, el teatre de titelles s'havia extingit, reapareixent durant els setanta amb algunes renovacions. El titellaire més significatiu fou Antoni Fiadella, el que recorria diferents pobles marcant el calendari de les festes majors. Ell incorporà el titella de guant lionès i va renovar la *performance* tradicional canviant la llengüeta per un gran virtuosisme en la impostació i modulació de la veu, a més de repertori nou que es sumava al clàssic. (Martín, 1998:58-59).

Es pot dir que el període de renovació comença també amb els Titelles Babi que actualitzaren el teatre tradicional. Utilitzaven per exemple la pirotècnia, van introduir els bons costums i la moral cívica en els espectacles per anar en consonància amb la cultura de masses i, tenien present la sensibilitat pedagògica i ambient sociocultural del moment. Es pot considerar que el 1968 es produeix una ruptura total amb la tradició titellaire anterior. Ara es tenia molta cura de l'estètica a més de l'experimentació plàstica i teatral, neutralitzant-se així la folklorització. És necessari tenir present el paper que han tingut els centres escolars i els vinculats a la renovació pedagògica i a Marta Mata en aquesta renovació i reaparició, a causa de les representacions que realitzaven. També va ajudar el moviment de Titellaires independents que fou una exposició dels titelles de Catalunya el 1970, també hi va haver films sobre titelles i conferències sobre ninots. Es va intentar intensificar les activitats relacionades amb els titelles a través del Festival de Titelles de Barcelona on els espectadors augmentaven any rere any. El tercer any es va arribar a les cinquanta representacions en deu dies. Recuperar no significava repetir sinó reinventar i

descobrir el llenguatge dels titelles i damunt els escenaris. Una mica més endavant els titellaires varen començar a sortir de darrere el castellet convertint-se amb manipuladors-actors. Els temes es troben al voltant de la rondallística o de l'imaginari contemporani i un gran increment de tècniques. (Martín, 1998:54-59).

3. Els titelles i l'educació artística a l'educació Infantil

Començarem explicant com va sortir la figura del titella. Relacionat amb els titelles i amb la seva imatge, segons Badiou (2009:50), gràcies a la bidimensionalitat el titella incorpora qualitats de sers superiors que representa i adquireix així un poder que li permet complir amb el seu paper cultural. L'aspecte simbòlic és importat per la propagació del reflex d'una permanència impersonal sobre un pla uniforme on tot el relleu s'ha dissolt. A poc a poc es va anar esculpint sobre una superfície plana, on seria suficient esculpir per tots els angles el bloc de marbre o de fusta, per a què la figura s'expulsés de la matèria bruta, aconseguint així un somni humà. Així i tot, primerament amb la figura tridimensional no es va aconseguir encara el moviment que permet encarnar la vida, però a mesura que passava el temps van aconseguir articular-los. (Badiou, 2009:61-63).

Els titelles gràcies al moviment incorporat al volum, aconsegueixen deixar el principi existencial en mans dels humans. Les figures no respectaven sempre la proporció anatòmica del cos humà. Aquest detall tan simple intensificarà la força del símbol. Per tant, els objectes animats desenvolupen un poder d'atracció capaç de retenir i transmetre els caràcters específics d'una idea. És important tenir en compte la relació entre el volum i el moviment de la figura i els materials en què està feta, ja que poden afectar el moviment. Els titelles també evolucionen contrastant subtilment desplaçament de cara i braços amb moviments més rotunds de la part inferior (Badiou, 2009:61-63).

Dintre del teatre de titelles trobem els personatges. “El personatge és un objecte animat i només pot existir en el moment en què l'actor li concedeix el moviment i el contempla com un cos viu en un espai escènic, donant-li la seva respiració, la seva mirada, la seva carn, la seva pell, els seus ossos. (...) En el teatre de titelles l'actor dóna vida a l'objecte convertint-lo en personatge”. (Porras, 2006:12, la traducció és meva).

Segons Porras (2006:25), els titelles han de tenir forma, volum i un mecanisme de control. I afegeix que es poden classificar de la manera següent:

- Per la seva forma: corpori o pla.
- Pel que representen: objectes reals, ideals, antropomorfes o zoomorfes
- Pel sistema d'animació: directa amb el cos, directa amb les mans, indirecta amb varetes, indirecta amb fils. En funció del sistema d'animació distingim entre:

- Els de fil. Podem trobar les formades per dos fils, un és el principal per aguantar el cos i l'altre lligat al cap. Les cames pengen sense cap fil. Les de cinc fils poden fer moviments més complicats, caminar, inclinar-se, saludar. Els fils van lligats a les quatre extremitats i al cap. (Bolton, 1999: 8-9).
- Les siluetes. Es dibuixen les siluetes sobre un material no massa tou i es retalla el perfil, llavors es pinten de colors. Acostumen a ser personatges estàtics. Cal confeccionar-li una subjecció perquè es mantingui dret i col·locar un pal enganxat a la part posterior perquè es pugui subjectar mentre es desplaça. (Martí i Sanz, 2001:26).
- Titella de guant: n'hi ha de diferents tipus com el lionès de Guignol, el rus de Pretruska o l'anglès de Punch, també es coneixen l'italià o el català. La posició dels dits en ells pot canviar, però tots mantenen el mateix principi: la mà humana que sostén el cap del ninot. Els materials poden ser diversos com paper, plàstic, tela, cera, etc. el dit polze és col·loca dintre d'una mànega i el dit petit dintre de l'altre. Es pot augmentar la rigidesa de les maneges mitjançant el cartó. (Bardiou, 2009: 152-153).
- Titella de con: es confecciona un con. Llavors amb una bola es crea el cap que anirà clavat a un pal que farà de coll i serà el suport del titella. Després es cus una tela i es passa el pal per dins com si fos el coll on es fixa el vestit l'altre extrem de tela s'enganxa al con i es fa passar el pal fins a la part més estreta del con. Això permet que aquest titella es pugui amagar dintre del con. (Martí i Sanz, 2001:26).
- El titella de vareta: el que subjecta el cap és un pal i els braços també són animats a través de varetes o pals. Amb ells, respecte a l'anterior, la gamma d'expressió s'amplia. Algunes d'elles necessitaven fins a quatre manipuladors per animar-les. Algunes d'elles tenen els braços i colzes articulats. (Bardiou, 2009: 179).
- Finalment, segons Porras (2006:25) els titelles es distingeixen en funció de la posició del manipulador: suspesos des de baix, suspesos des del mateix nivell”.

Els titelles han estat presents en la vida dels infants des de fa molt d'anys, però per desventura, han estat poc vinculades dintre del món de l'educació, almanco durant les darreres dècades. Es considera, que en el teatre de titelles dirigit als infants, els manipuladors “han de ser actors com els del teatre convencional, ja que, tant si el públic els veu o no, han d'actuar per expressar els sentiments d'alegria, tristesa... dels seus personatges, sigui per mitjà de la veu, sigui amb els moviments de les mans.” (Martí i Sanz 2001:26, la traducció és meua). Els titelles en cap moment han de perdre l'encant màgic que tenen quan representen l'acció escènica (Porras.

2006:26). Una de les funcions que poden tenir els titelles dintre de l'educació, és ajudar als infants a comprendre i aprendre aspectes relacionats amb la vida quotidiana, d'una manera lúdica, que potser els farà estar més atents i que els seus aprenentatges siguin més significatius. A més, també poden intervenir intensificant aquests aprenentatges. De fet, una obra de teatre de titelles pot estar relacionada amb una temàtica molt àmplia, expressant obres dramàtiques sigui relacionades amb la realitat o amb la ficció.

Molts de mestres estan d'acord amb la importància que té educar els infants en el territori artístic, ja que "les arts proporcionen ocasions úniques pel desenvolupament de qualitats personals com l'expressió creativa natural, els valors socials i morals i l'autoestima" (Hargreaves, 1991:11, la traducció és meua). De fet, l'informe d'investigació de la Fundació Calouste Gulbenkian, titulat *The arts in School* (1982), afirma que s'hauria de donar als temes artístics una prioritat més destacada en els horaris escolars. (Hargreaves 1991:12).

En relació a l'educació infantil, segons Howard Gardner (1973) les principals adquisicions evolutives que precisen els infants per disposar-se a una preparació plena en les arts pel que fa a creadors, executors o públic s'efectua abans dels 7 anys (Hargreaves 1991:20). Per tant, els alumnes d'infantil del segon cicle, ja estan preparats per ser espectadors del teatre de titelles i crear-ne.

El desenvolupament artístic segons Hargreaves (1991:30) és com el que succeeix en la conducta i habilitats convencionals, associades amb temes artístics. El potencial creatiu, segons ell, ve a ser com un tipus d'habilitat fluida que junta les nostres capacitats amb les tècniques d'un camp determinat a més de la motivació i el treball. Per tant, és important la motivació dels infants envers a les arts, estimulant les seves capacitats que els ajuden a adquirir hàbits comunicatius i creatius. A més el teatre de titelles, és un canal de comunicació amb els infants que pot ser utilitzat amb finalitats, didàctiques, morals, etc. Els titelles utilitzats en l'educació infantil ajuden a transmetre els coneixements de forma recreativa i joiosa, facilitant als infants transportar-se, entre altres aspectes, al món de la fantasia.

Finalment podem dir, que la relació dels infants amb el món del teatre de titelles no els aportaria més que beneficis respecte al seu desenvolupament integral com a persones, a través del contacte amb l'art i permetent-los a ells manifestar-se i expressar-se artísticament.

4. Desenvolupament de les emocions bàsiques a l'educació infantil

L'educació emocional entre els zero i sis anys, és important per a què els infants es puguin desenvolupar i mantenir relacions interpersonals de manera satisfactòria. Les emocions són “com un sentiment intern natural i sorgeixen al marge de la voluntat de la persona” (Palou 2004:18), o “un estat complex de l'organisme caracteritzat per una excitació o pertorbació que predisposa a una resposta organitzada. Les emocions es generen habitualment com a resposta a un esdeveniment extern o intern” (Bisquerra 2002:61, traducció meua). Per aquest motiu és important aprendre a controlar-les i gestionar-les per tal d'avançar en el desenvolupament integral com a persones.

Quan es produeix una emoció segons Bisquerra (2002:61), el que sol passar és que una persona, conscient o no, avalua un esdeveniment considerat important. L'emoció és positiva quan l'esdeveniment suposa avançar cap a l'objectiu i és negativa quan és un obstacle. L'emoció predisposa a actuar. La vivència d'emocions sol acompanyar-se de reaccions involuntàries (canvis corporals fisiològics) i voluntàries (expressions facials i verbals, comportaments i accions). Com a resum podem dir que una vivència emocional es pot esquematitzar així:

Esdeveniment → valoració → canvis fisiològics → predisposició a l'acció

El desenvolupament emocional infantil segons Geenspan i Thorndike (1997), comença a desenvolupar-se durant els primers anys de la vida. S'ha demostrat que tenen coneixements sobre les emocions a edats anteriors del que es creia, de fet reconeixen emocions positives i negatives des dels primers mesos de vida. Les emocions infantils són més riques dels que ells són capaços d'expressar. L'experimentació antecedeix a la capacitat d'expressió. (Bisquerra, 2002:78).

L'evolució del desenvolupament de les emocions sol manifestar-se de la següent manera. Cap als vuit mesos, els infants són capaços de manifestar empatia respecte a les emocions dels altres, encara que no es sap certament si ho fan perquè comprenen l'emoció o per imitació. A aquesta edat comencen a comprendre l'emoció implícita en plorar o riure. (Bisquerra, 2002:78).

A tres anys són capaços de diferenciar a les persones adequades depenent dels seus propòsits, es a dir saben a qui demanar ajuda, amb qui jugar, etc. A quatre anys, els infants, són capaços de reconèixer els sentiments dels personatges dels contes com la tristesa, la por, l'alegria, etc. Al

mateix temps comprenen que una mateixa situació pot generar diverses respostes emocionals. A aquesta edat també utilitzen els termes de felicitat, tristesa, ràbia i espant. (Bisquerra, 2002:79).

Si s'analitza el llenguatge dels infants entre dos i cinc anys, sorprèn el que saben sobre l'expressió facial d'emocions i el seu lèxic emocional. (Bisquerra, 2002:79).

Quan tenen sis anys saben que barallar-se produeix ira i que les experiències positives produeixen felicitat. (Bisquerra, 2002:79).

En la formació i creixement emocional dels infants hi influeixen diversos contextos, els principals són la família, l'escola i la comunitat. La família és el més important d'aquests contextos i des d'on els infants comencen a organitzar la seva personalitat i al mateix temps els permet connectar amb el món. La família els proporciona valors i creences a més de relacionats amb els altres que poden ser conscients o inconscients. A l'escola és on es fomenta el desenvolupament psicosocial dels infants. La figura de l'educador és el punt de referència afectiu i de seguretat que tenen els infants dins el context educatiu. Per això els educadors han de ser coherents en les seves maneres d'actuar, establir uns límits clars tenint present el benestar dels infants, crear vincles afectius amb ells a través d'una bona comunicació. Respecte a la comunitat, afecta el desenvolupament dels infants, ells han de sentir-se sers socials, ja que com diu Tonucci (1997), els infants no són futurs ciutadans, sinó que ja són ciutadans. Així que els infants han de sentir que pertanyen a la comunitat que en formen part i que ells poden aportar a la comunitat. (Palou 2004: 49-63).

En el desenvolupament de les emocions també hi influeixen les actituds, aquestes són el mirall del nostre interior, és a dir allò que creiem, pensem sentim i desitja'm. Les actituds que els adults mostrem quan estem prop dels infants poden ser decisives en la construcció de les seves creences i valors. Les actituds que faciliten el creixement emocional són: la transparència (ser honest amb un mateix i amb els altres), la confiança (en la pròpia capacitat i amb la dels altres), el tacte (per realitzar una escolta activa de l'entorn), la paciència, la responsabilitat per assumir compromisos, la flexibilitat i l'harmonia per recuperar l'equilibri que ens fa sentir millor amb nosaltres mateixos. (Palou, 2004:65-67).

Un dels aspectes que ajuda moltíssim als infants a créixer emocionalment és el fet de simbolitzar. A través del joc simbòlic els infants poden posar en pràctica i assajar encerts i errades, fer reals somnis i desitjos, expressar ràbies i impotències acumulades, riure's de les

seves pors, fer front a les vergonyes, etc. A partir d'aquí els adults han d'ajudar als infants a exterioritzar tots aquests aspectes i oferir-los contextos que els provoquin les emocions que menys dominen, per a què les puguin experimentar des de la seguretat que els proporciona el joc. (Palacios, 2005:99-100).

Les emocions bàsiques o primàries les tenim des del naixement, aquestes són l'amor, la por, la ràbia, la tristesa i l'alegria. A continuació es parlarà de cada una d'elles.

L'alegria és l'emoció que produeix un succés favorable. Les principals causes d'alegria són les relacions amb els amics, satisfaccions bàsiques com menjar i beure, i experiències d'èxit. Dintre de les experiències satisfactòries hi podem incloure les relacions socials, l'activitat física, sentir-se sa, ús d'habilitats, la música, activitats culturals, experiències intenses com les estètiques, etc. (Bisquerra, 2002:106).

La ràbia es produeix quan es té la sensació d'haver estat perjudicats. La reacció sol ser frustració, irritació, fúria i còlera provocada per la indignació i enuig de sentir vulnerats els nostres drets. La frustració és un obstacle que ens impedeix assolir els nostres objectius, provocant així la ràbia. També es poden tenir sensacions de ser manipulats, enganats, traïts, etc. En general són amenaces simbòliques a l'autoestima i dignitat personal. La ràbia sol exigir una resposta immediata, traduint-se en una agressió directa (verbal o simbòlica: negar o llevar algun benefici, càstig o agressió física); agressió indirecta (comunicar-ho a terceres persones, perquè actuïn elles); agressió desplaçada (contra un objecte o una altra persona); respostes no agressives mitjançant el diàleg per exemple. (Bisquerra, 2002: 100-101).

La tristesa es sol sentir després d'una pèrdua d'alguna cosa que es valora com a important: un objecte, un ser estimat, la salut, etc. La tristesa produeix la pèrdua de la sensació de plaer i fa que es perdi l'interès per tot, no hi sol anar associada cap tipus d'acció, però sí que es redueix l'activitat. Hi ha una desmotivació general associada amb la pèrdua d'esperança. Cal dir que la tristesa actua com una cridada d'ajuda, intentant captar l'atenció dels altres. (Bisquerra, 2001: 103-104).

La por s'experimenta davant un perill real o imminent. Es sol activar quan veiem amenaçat el nostre benestar físic o psíquic. La por sempre és causada per alguna cosa o situació real o irracional, referint-nos a perills imaginaris, amb la possibilitat de convertir-se en fòbies. Dintre de la por hi ha matisos que donen lloc a emocions com el temor, l'horror, el pànic, ensurt, esglai,

etc. La forma més habitual de fer front a la por és la fugida o l'evitació de la situació perillosa, però si no és possible, es produeix la motivació per afrontar-ho. En aquest cas, la resposta funcional té l'objectiu de protegir a la persona. Davant la por l'organisme ràpidament mobilitza molta energia, preparant el cos per a donar respostes més intenses de com ho faria en condicions normals. (Bisquerra, 2002:101-102).

A partir d'aquí l'objectiu general del tractament de les emocions a l'educació infantil és ajudar als infants a arribar a l'autocontrol d'aquestes. Segons Bisquerra (2002: 147), *Sophrosine* és la paraula utilitzada en grec, des dels temps de Plató per referir-se a les qualitats de prudència, templança, senzillesa, etc. La templança és la virtut de refrenar els excessos emocionals arribant a l'equilibri i benestar emocional. Això és el que interessa des de la perspectiva de l'educació emocional en fisiologia comportament i pensament.

Es considera educació emocional el “procés educatiu, continuat i permanent, que pretén potenciar el desenvolupament emocional com a complement indispensable ple desenvolupament cognitiu, construint ambdós els elements essencials del desenvolupament de la personalitat integral. Per això es proposa el desenvolupament de coneixements i habilitats sobre les emocions amb l'objecte de capacitar l'individu per afrontar millor els reptes que es plantegen en la vida quotidiana. Tot ell té com a finalitat augmentar el benestar personal i social.” (Bisquerra, 2002:243).

Per tant l'educació emocional hauria de ser present durant tot el currículum acadèmic i en la formació permanent durant la vida. L'educació emocional és una prevenció primària que intenta minimitzar la vulnerabilitat, proporcionant recursos i estratègies per enfrontar-se a les experiències que la vida presenta.

Els principals objectius de l'educació emocional, segons Bisquerra (2002:243) són:

- Adquirir major coneixement de les pròpies emocions.
- Identificar les emocions dels altres.
- Desenvolupar l'habilitat de controlar les pròpies emocions.
- Prevenir els efectes perjudicials de les emocions negatives.
- Desenvolupar l'habilitat per generar emocions positives.
- Desenvolupar major competència emocional.

- Desenvolupar l'habilitat d'automotivar-se.
- Adoptar una actitud positiva davant la vida.
- Aprendre a fluir.

Per tots aquests motius, és important donar cabuda al tractament i ensenyament de les emocions als infants durant la seva escolarització.

5. Disseny de les propostes didàctiques

En aquest apartat m'agradaria explicar alguns aspectes que després veureu reflectits en les propostes didàctiques.

Primer començaré explicant l'elecció del conte *El monstre de colors* (2012). Gràcies a la idea que vaig tenir de realitzar el treball de fi de grau relacionat amb les emocions i els titelles, em va semblar que amb aquest conte hi podria haver present tant les emocions com els titelles. En el conte hi ha reflectides diverses emocions i el seu personatge principal és un monstre, que jo vaig pensar que podria confeccionar.

El fet que el personatge sigui un monstre potser està relacionat amb un tipus d'emoció, la por, ja que generalment els monstres són “éssers fantàstics que causen espant” (RAE, 2001, traducció meva). Però en aquest cas, el monstre no pretén causar por, sinó que l'ajudin a diferenciar les emocions que sent. Per tant aquí es podria fer referència al que deia Winner (1982) que els símbols o objectes dependent del context on es presentin i de la manera en què es faci. Aquí el context era el d'un conte i la manera en què es presentava aquest monstre no estava relacionada amb causar ensurt. Més aviat és un monstre confós i innocent en referència al que sent.

El material amb què està fet és el feltre de color verd herba. Els ulls estaven fets amb un material semblant, però és una bolla, per tal de donar relleu als ulls. Llavors té uns quants cabells negres, fets amb fil de llana i alguns pels repartits pel cos. Pel fet de tractar-se d'un titella de guant, es va decidir no incorporar les seves cames i peus. A l'hora de cosir-lo a la zona del cap es va afegir un tros de tela entre els que seria la part de davant i la part de darrere, per donar també volum a aquesta part del cos. També dir que el monstre disposa de dues boques intercanviables. La primera representa l'expressió de la incertesa, quan no sap el que li passa i, la segona l'alegria, quan ha aconseguit classificar les seves emocions. (Vegeu la confecció del titella i el titella acabat a l'annex 3).

Un altre aspecte a comentar, és el lloc on es realitzarà la representació del conte, l'estora. L'estora en aquest cas, és un espai suficientment ampli perquè tots els infants s'hi puguin asseure de manera còmoda per escoltar, observar, participar, etc., d'un conte o una obra de titelles per exemple. És un espai on els infants poden iniciar un viatge per sentir i crear a partir de diferents propostes. Una altra funció que té, és que els infants no estiguin asseguts a terra. A més, permet que els infants no estiguin asseguts de la mateixa manera en què realitzen fitxes o altres tasques,

és a dir a les seves taules i cadires. Potser això els ajuda a canviar la seva mentalitat respecte a l'activitat, rebent-la de gust i predisposant-se a posar en funcionament la seva imaginació entre altres aspectes. L'estora també està relacionada amb l'ambient que es vol crear per aquesta activitat. Es pretén que l'ambient sigui tranquil i relaxat i aquest element ens pot ajudar a aconseguir-ho.

Respecte a l'eina que s'utilitzarà per avaluar les dues propostes es basarà en l'observació. Observar, com diu Malaguzzi (Hoyuelos, 2001:187). "És molt més que mirar. L'observació parteix de dubtes, preguntes, incerteses, i interrogants que tracten –sistemàticament- de recollir dades que ajuden a la reflexió (...) L'observació no és únicament una estratègia didàctica. És una estratègia que té com a finalitat primària la transformació de la mateixa pràctica. (Palacios, 2001:75, la traducció és meua). Per tant, aquesta observació, està encaminada a poder anar millorant i modificant si escau, les activitats que es proposaran de cara a realitzar-les en altres ocasions. Potser aquestes observacions haurien de ser gravades, per posteriorment poder realitzar una transcripció real d'aquesta i que ens fos d'utilitat per analitzar, avaluar i extreure conclusions per a possibles futures millores. Així i tot, considero que si es realitza una gravació, seria suficient amb un enregistrament de veu. Així s'evitaria que els infants es puguin sentir condicionats per un element que no estan acostumats a veure, com per exemple una càmera, ja que per enregistrar la veu l'aparell és discret i pot estar situat a un lloc proper sense distorsionar.

6. Propostes didàctiques amb titelles

Les propostes didàctiques que es realitzaran seran dues, la primera relacionada amb el conte *El monstre de colors* (Llenas, 2012) i les emocions i, la segona amb la confecció d'un titella per part dels infants.

El conte *El monstre de colors*, narra una història senzilla sobre el monstre de colors, ell no sap ben bé que li passa. Sembla que s'ha fet un embolic amb les seves emocions i una nena li proposa ajudar-lo a desfer la confusió i a posar amb ordre aquestes emocions. El llibre també descriu els que es sent amb cada una de les emocions que hi apareixen.

L'autora del conte és Anna Llenas. Ella és de Barcelona. És llicenciada en publicitat i relacions públiques per la Universitat Autònoma de Barcelona i graduada en disseny gràfic per l'Escola Superior de Disseny i Art Llotja. Més endavant es va especialitzar en il·lustració a l'escola de Disseny i Art Eina i va crear els seus propis productes de disseny, que comercialitza des de llavors a través de diferents canals. Actualment s'està formant també com a arteterapeuta i treballa per diverses editorials al costat de diferents autors, dels que n'il·lustra els contes. Aquest és el primer llibre que signa essent ella l'autora i la il·lustradora.

6.1 Activitat 1: Coneix i identifica les teves emocions a través del conte: *El monstre de colors*

a) Objectius

- Conèixer i identificar les emocions bàsiques.
- Descobrir, conèixer i controlar progressivament el propi cos a través de les emocions.
- Manifestar de forma adequada les emocions sentides.
- Aprendre a escoltar i respectar els altres participant en activitats grupals.
- Adquirir seguretat efectiva i emocional.
- Enriquir i diversificar les possibilitats expressives mitjançant la utilització de recursos posats a l'abast dels infants.
- Construir la seva identitat.

b) Metodologia i recursos didàctics

Primer explicaré quin serà el material que tindrem a la nostra disposició per a la realització d'aquesta sessió. Per tant el material serà, el titella que representarà el personatge principal del conte, els fils de diferents colors que representaran les emocions bàsiques dels infants i els diferents pots que ens ajudaran a classificar aquestes emocions. A més de dues diferents de la boca del monstre, la primera donarà a entendre que està enfós i la segona que està content perquè haurà resolt el que el preocupava.

La sessió es planifica segons els objectius que es pretenen assolir. A més es basarà en l'aprenentatge significatiu. En aquest sentit es tindrà present el que els infants saben (coneixements previs), coses noves que aprenem (coneixements nous) i què hem après (integració dels coneixements nous). A l'hora de realitzar l'elecció del conte es van tenir presents els interessos dels infants en aquesta etapa.

Com he dit, la forma de presentar aquest llibre serà a través d'un titella, amb la intenció de motivar als infants a participar en l'activitat, que consisteix sentir un conte explicat de manera diferent. Amb aquesta activitat es treballarà l'audició i la comprensió oral a través de la percepció visual dels personatges. El conte serà explicat a través d'una figura tridimensional amb l'ajuda d'un narrador-personatge i no amb imatges planes o només amb narració oral, que sol ser la manera més habitual d'explicar els contes. A més de requerir la col·laboració activa dels infants.

Pel que fa al tractament de les àrees curriculars, es tindran presents tres àrees que s'explicaran a continuació. La construcció dels aprenentatges a l'Educació Infantil es fa a partir de les experiències, de la interacció amb els altres i amb l'entorn, i les informacions rebudes. Totes les àrees curriculars estan interrelacionades i vinculades, ja que no poden treballar-se aïllades les unes de les altres, sinó que han de ser tractades de manera global. Per aquest motiu intentarem treballar conceptes de diferents àrees. Les àrees són aquestes:

- Àrea d'identitat i autonomia personal

Aquesta àrea fa referència al coneixement de la pròpia persona i a la noció d'identitat, que es construeix en interacció amb l'entorn. La finalitat de treballar aquesta àrea és desenvolupar en l'infant la curiositat, el desig d'observar, de comparar, de prendre iniciatives, resoldre

dificultats, etc. Per tant treballarem aquesta àrea a través de la narració d'un conte intentant despertar la curiositat dels infants, que observin, ajudin a resoldre dificultats, els causi diferents sensacions a través del que observen i senten i de la seva interacció amb el personatge principal. Tots aquests aspectes estan relacionats amb el desenvolupament de la identitat de l'infant.

- Àrea del medi físic i social

En aquesta àrea es fa referència a la interacció que els infants han de realitzar amb l'entorn per tal de conèixer-lo. Amb la narració del conte es posaran en funcionament tots els sentits i na necessitat d'implicar als infants en vivències i activitats que el condueixen a incorporar nocions, hàbits i actituds. En aquest cas s'utilitzarà l'observació i participació directa per integrar la realitat de cada infant amb l'entorn. També s'ajudarà als infants a conèixer l'entorn podent relacionar les emocions amb l'escola, la família o el barri.

- Àrea de comunicació i representació oral

El llenguatge és un instrument de comunicació amb l'entorn i, per tant, és una forma d'interacció de l'infant amb el seu entorn. Amb la narració del conte es té en compte la importància de la tradició oral potenciant aquesta comunicació. S'intenta afavorir l'expressió oral amb la participació dels infants que els pot ajudar a estructurar idees.

c) Rol del docent

El mestre, en aquest cas, durant l'activitat serà qui expliqui la història als infants a més d'actuar com a personatge secundari, per tant ha de posar en pràctica, tècniques i habilitats d'expressió artística. Però a més ha d'estar atent del que expressen els infants a través de les seves mirades, posicions corporals i accions en els moments on es requereix la seva participació activa. El mestre he de mantenir una mirada perifèrica, tenir una visió general del grup, fent un seguiment de què va succeint a mesura que va avançant la història. Això li proporcionarà informació per a després avaluar la realització d'aquesta activitat.

També ha de tenir una bona disponibilitat corporal i emocional, és a dir s'ha d'implicar de manera adequada intentant transmetre el que realment explica el conte, sigui com el protagonista o com el personatge secundari que representa.

d) Rol dels infants

El rol dels infants en aquest cas, és principalment el de ser espectadors, on haurien de mirar i observar amb atenció la història del Monstre de Colors. Una altra de les seves funcions és participar en els moments en què se'ls requereixi.

e) Organització d'infants i espai

En aquest punt es tindrà en compte l'espai on es realitzarà la sessió. S'intentarà que l'ambientació de l'espai sigui adequada per a l'explicació i exposició d'un conte a través d'un titella, és a dir que l'ambient sigui relaxat i tranquil, per ajudar als infants d'aquesta edat a concentrar la seva atenció. Dintre d'aquesta ambientació hi entra en joc l'entonació, que s'ha d'intentar que sigui adequada, amb els canvis de veu que pertocuen i el ritme en què es narrarà la història. L'espai concret on es té previst realitzar l'activitat és a l'estora.

L'organització dels infants. Ells estaran asseguts en semicercle mirant cap a la persona que els contarà la història. D'aquesta manera es facilita que tots ho puguin veure i escoltar bé. La persona que els conti la història estarà asseguda a un banc davant ells. Damunt el banc es podran anar col·locant tots els pots per classificar les diferents emocions, això permetrà també que tots els infants els puguin veure.

f) Temporització

La duració d'aquesta sessió serà d'uns 50 minuts aproximadament. No es pretén que la duració sigui exactament de cinquanta minuts, ja que en funció de l'atenció dels infants, la seva participació, etc. hi ha d'haver un poc de flexibilització. Respecte al moment de la narració del conte, es té previst que sigui després del pati i de la tornada a la calma que realitzen després d'aquest. El motiu de realitzar-ho durant aquesta franja horària, és perquè durant les primeres hores acostumen a realitzar activitats, de fitxes música, logopèdia, etc. perquè els infants estan actius i no solen estar cansats, en canvi cap a les darreres hores ja estan més cansats i estan més receptius per a realitzar una activitat d'aquest tipus.

g) Recursos (humans, materials, econòmics)

Respecte als recursos humans es comptarà amb el mestre, qui estarà pendent dels infants i al mateix temps explicarà la història.

Els recursos materials, seran: el titella, les diferents boques del titella, els fils de colors que representen les emocions, els cinc pots per a ordenar les emocions, una bossa de paper on abans de començar hi haurà a dintre aquest material que hem mencionat. Tal com deien les escoles infantils de Reggio Emilia (2005), els titelles poden sortir de qualsevol lloc i, en aquest cas s'ha elegit la bossa de paper.

Els recursos econòmics seran els necessaris per a adquirir les teles per a la posterior construcció del titella, els fils de llana per a fer els fils de les emocions i els pots on dipositar els fils.

h) Desenvolupament de la sessió

Primer es s'anunciarà als infants que a continuació s'explicarà un conte i es convidarà als infants a anar a l'estora, la consigna inicial, és important per fer que els infants es sentin estimulats per a realitzar l'activitat que se'ls proposa. Un cop siguin a l'estora, el tutor els ajudarà a asseure's en semicercle. Després es comprovarà que l'ambient de la classe és tranquil i relaxat i que els infants estan atents.

El mestre s'asseurà i tindrà al seu costat la bossa de paper amb tot el material que necessita a dintre. El fet de tenir aquesta bossa, és per donar més intriga al que passarà intentant captar l'atenció dels infants. Podríem dir que en aquest cas la bossa representa, el teatre des d'on actuen els titelles.

Una vegada s'inicia la narració del conte, s'explica que per aquest conte ha vingut algú molt especial, sortint de dintre de la bossa el Monstre de Colors. A partir d'aquí es va narrant la història interactuant amb els infants tant a través de preguntes, com a través de la sol·licitud de la seva participació per tal d'ajudar al Monstre a desfer l'embull emocional que té. Dintre de la narració en el moment adequat es trauran també de dintre de la bossa, els pots on es guardaran les emocions, i es situaran sobre el banc d'un a un.

Quan el conte hagi finalitzat, es poden formular diverses preguntes sobre el conte i sobre el titella, per a què els infants siguin més consciència de qui eren els personatges i què els passava i com ho han fet per solucionar-ho. Finalment es convidarà als infants a aixecar-se de l'estora i tornar als seus llocs.

i) Avaluació

Per a l'avaluació s'utilitzarà principalment l'observació. El mestre observarà el comportament dels infants i la seva participació al llarg de la sessió. S'han de tenir presents les conductes que han manifestat els infants tant en l'àmbit individual com grupal i les respostes que han donat davant l'explicació del conte i de les preguntes posteriors.

Aquesta avaluació pot ajudar a què el mestre vagui adequant les activitats, adaptant-les a les característiques particulars dels infants.

Els indicadors a avaluar estaran relacionats amb els hàbits i amb l'actitud general.

Per a completar aquesta observació, ens ajudarem del suport de l'enregistrament oral, que ens permetrà realitzar una transcripció fidel de totes les intervencions.

6.2 Activitat 2: confecciona el teu titella

a) Objectius

- Confeccionar un titella representant una emoció.
- Actuar amb iniciativa cada vegada de forma més autònoma.
- Ajudar als infants a desenvolupar la seva creativitat.
- Augmentar la capacitat d'elecció dels infants.
- Enriquir les possibilitats expressives dels infants.
- Gaudir amb la creació i confecció d'un titella.

b) Metodologia i recursos didàctics

El que es realitzarà en aquesta sessió serà que els infants realitzaran un titella amb cartó i el pintaran dels colors que ells elegeixin.

S'intentarà planificar la sessió per tal de poder assolir els seus objectius. L'activitat plantejada serà col·lectiva, es a dir ho realitzaran tots els infants alhora. Aquesta activitat concreta no requereix una concentració i atenció molt elevades, però sí que ho han de percebre com un moment d'una activitat que requereix treball i interès per part seva. Hi haurà algunes consignes que hauran de comprendre i seguir, i que requereixen un cert grau d'esforç per part seva.

Amb aquesta activitat es treballarà la creativitat dels infants i la seva elecció a l'hora de dibuixar una emoció o una altra a través de l'expressió facial del titella (sobretot amb la boca).

El tractament de les àrees curriculars en aquesta activitat es farà a través de diferents àrees. Aquestes s'explicaran a continuació. S'intentarà que a través de l'activitat els infants vagin desenvolupant les seves capacitats i al mateix temps anar fomentant el seu desenvolupament personal, participant i actuant de manera crítica en relació a la realització de l'activitat. Per aconseguir-ho es treballaran les següents àrees del currículum:

- Àrea d'identitat i autonomia personal

Aquesta àrea intenta accentuar el coneixement que els infants tenen d'ells mateixos, és a dir l'autoimatge que van configurant. Amb la realització del titella i l'elecció dels colors amb què la pintaran els ajudarà a anar desenvolupant i concretant aquesta identitat i autonomia personal.

- Àrea del medi físic i social

En aquesta àrea s'ajuda als infants a ampliar i conèixer millor el medi físic i social en què es troben immersos. Amb la confecció d'un titella podran representar una part del món que els envolta, ja que estarà relacionat amb persones i manera de ser, objectes, esdeveniments, etc. i també hi influiran la presència de vincles afectius i sentiments de pertinença.

- Àrea de comunicació i representació oral

En aquest cas, el llenguatge que es posarà en funcionament per a comunicar i representar serà el no verbal, donant-los l'oportunitat de comunicar-se amb els altres d'una manera diferent. Es podria dir que es comunicaran a través del llenguatge artístic. Els infants podran veure reflectida la seva creació en un titella. Això els pot ajudar a comprendre millor la realitat que els envolta.

c) Rol del docent

En aquesta activitat el mestre serà qui separi i organitzi els infants en dos grans grups per tal de realitzar l'activitat d'una manera més còmode i accessible per a tots. Estarà pendent també, de què els infants tinguin al seu abast tot el material necessari per a la realització del titella.

Aquí el mestre també ha de mantenir una mirada perifèrica, és a dir, no pot centrar-se en un grup únicament, sinó que ha d'estar pendent dels dos. A més els ha d'anar ajudant i acompanyant en les decisions que vulguin prendre els infants per a l'elaboració del seu titella. Tot els que vagi succeint durant aquesta confecció li proporcionarà informació sobre els resultats de la realització d'aquesta activitat.

L'actitud que assumeixi el docent és important, per ajudar als infants. L'actitud ha de ser oberta i flexible alhora, però en cas necessari pot donar alguna recomanació als infants.

d) Rol dels infants

Els infants en aquesta activitat tenen un rol de participació molt directa, ja que ells són els agents actius en aquest cas. Ells han de prendre decisions i dur-les a la pràctica, com per exemple elegir com i de quins colors volen pintar el seu titella i quina volen que sigui la seva expressió facial.

e) Organització d'infants i espai

Aquesta activitat es realitzarà al llarg de dues sessions. Això afectarà l'organització dels infants i l'espai, ja que serà diferent en les dues sessions.

En la primera sessió l'espai que s'ocuparà serà la part central de l'aula. El docent haurà ajuntat prèviament les taules i cadires formant dos grans grups. Cada infant tindrà un lloc assignat per seure i realitzar l'activitat. La intenció d'aquesta divisió no és altre que facilitar l'accés de tots els infants a la pintura.

En la segona sessió, els infants realitzaran l'activitat de forma individual. Es tindrà preparada la pintura i els pals per on els infants subjectaran el seu titella i els ulls que li posaran. Per tant, l'espai que s'ocuparà serà només una taula amb lloc suficient per a l'educador i l'infant.

f) Temporització

Aquesta activitat es dividirà en dues sessions. A la primera sessió es realitzarà la part principal del titella i es té previst que duri uns 50 minuts aproximadament. En la segona sessió es finalitzarà el titella amb els detalls que els infants creguin oportuns.

Ambdues sessions es realitzaran després del pati, ja que els infants hauran finalitzat les tasques que requereixen més concentració i en aquesta franja horària els podran dedicar a realitzar una activitat més lúdica i molt menys dirigida. Es té previst que les dues sessions es realitzin en dies consecutius.

g) Recursos (humans, materials, econòmics)

Respecte als recursos humans comptarem amb l'educador tutor i amb un educador de suport, ja que el tutor estarà amb els infants el temps que finalitzin el seu titella i l'altre observarà el joc lliure dels infants en els racons. Això serà en la segona sessió, ja que en la primera hi haurà únicament el tutor.

Els recursos materials seran: el cartró, les temperes de diferents colors, els pinzells, les safates on dipositar la pintura, les bates, els ulls, els pals de fusta i cinta adhesiva.

Pel que fa als recursos econòmics, només haurem de comprar els pals de fusta, ja que els altres materials són a l'escola o no tenen cap cost, com el cartó.

h) Desenvolupament de la sessió

Primer s'explicarà als infants el que es pretén fer i les parts en què es dividirà l'activitat i els motius de realitzar-ho en dues sessions. Llavors, en la primera sessió, es dividiran els infants en dos grups, i se'ls assignarà un lloc i s'asseuran. El tutor mostrarà el que faran, és a dir el monstre de colors de cartó. Aquest no tindrà cap color, serà del color del cartó, per evitar condicionaments o influències en la seva elecció. Els monstres que es donaran als infants ja estaran retallats, ja que el cartó és difícil de tallar inclòs pels adults.

El tutor repartirà les safates i els pinzells i, abocarà en les safates els diferents colors de pintura. Llavors repartirà els monstres i demanarà als infants que escriguin el seu nom a la part de darrere, per després saber quin és el seu. En aquesta primera sessió es pintarà tot el cos del titella i es deixarà eixugar fins a la pròxima sessió.

El divendres el tutor agafarà tots els titelles i prepararà a una taula tot el material per acabar-lo, com pintura per la boca i les dents per qui les vulgui pintar i els ulls que seran del titella i el pal de fusta per a subjectar-lo i poder-lo moure. Mentre els infants van jugant als racons el tutor els anirà cridant un a un perquè finalitzin el seu titella.

i) Avaluació

La principal tècnica que s'utilitzarà per avaluar aquesta activitat serà l'observació directa intentant mantenir una actitud receptiva i oberta. El tutor estarà pendent de quines són les reaccions dels infants amb la realització de l'activitat. Amb l'avaluació tindrem informació sobre els resultats i els aprenentatges que van realitzant els infants i ens donarà informació sobre el que són capaços de fer els infants. Això ens pot ajudar a continuar amb la mateixa unitat didàctica o a modificar-la, a saber si algun necessita més ajuda que uns altres i per ajustar-nos a les necessitats del grup.

Ens podem fixar en com s'enfronten a les activitats de pintar i confeccionar el titella, si demanen ajuda com ho fan, i com responen. També tindrem en compte l'interès dels infants, les seves relacions amb els companys i amb els adults.

En aquesta observació s'intentarà també indagar sobre què pensen els infants sobre l'activitat.

7. Reflexions finals

Seguidament exposaré de manera general diversos aspectes relacionats amb l'assoliment dels objectius, possibles modificacions i reflexions del treball.

En referència als objectius generals, crec que al llarg d'aquest treball de fi de grau, s'han anat assolint. A través de la creació d'uns materials originals i atractius, s'han pogut aproximar els titelles als infants. A més s'han pogut explicar diverses emocions bàsiques a través del titella, donant a conèixer així les emocions i ajudant-los a identificar-les, ja que se'ls va explicar què es sent i que es pot fer en els moments en què s'experimenten diferents emocions. El fet de què el titella fos un monstre i que aquest no fos per crear angoixa o por va desmitificar aquest personatge, ja que normalment en la nostra cultura, es relacionen els monstres amb alguna cosa que es considera lletja i desagradable que sol provocar temor o pànic. Llavors amb la realització, per part dels infants, del titella es va poder comprovar les seves capacitats creatives.

En el treball també es va fer referència a la importància de l'educació artística durant els primers anys de vida dels infants. Els beneficis que ens proporciona són molts i tots ells positius. Si el nostre objectiu és el desenvolupament integral dels infants, no poden deixar de banda l'art dintre de l'educació infantil. Cal remarcar la utilitat que té la formació per part del mestre i ensenyança sobre l'educació artística, per a després projectar-ho amb unitats didàctiques o activitats pels infants relacionades amb aquest caire educatiu.

Per un altre costat, l'educació emocional és molt important, ja que en les relacions i contactes interpersonals sempre hi ha implicades les emocions. Considero que el fet de saber identificar-les i poder expressar verbalment el que ens succeeix, tant de manera positiva com amb la negativa, pot fer que la nostra convivència en societat sigui millor i més fluida. Penso que és bo mostrar als infants una actitud positiva i diferents maneres considerades adequades per exterioritzar els seus sentiments.

Diria que les dues propostes que he realitzat, respecte a les unitats didàctiques, permeten que es tinguin presents els dos temes principals del treball, els titelles i les emocions. Les propostes també permeten que hi hagi llibertat a l'hora de participar, sigui de manera oral o creativa.

Es pot dir que amb la creació del titella per part dels infants, han realitzat un equivalent de l'original, això significa que conté només alguna de les propietats del model que pogueren veure

a través del titella. Per construir-lo es basen en l'estructura original, és a dir els aspectes que constitueixen la seva forma, però respecte a pintar la boca, les dents, els colors, etc., tot això eren decisions que prenién ells mateixos.

A través de la realització i posada en pràctica de les unitats didàctiques no s'ha comprovat que els alumnes experimentin desmotivació cap a elles, tot el contrari es mostraven motivats i amb ganes de saber que passaria a l'obra de titelles i com quedaria el titella confeccionat per ells mateixos. S'ha de tenir en compte que s'ha de deixar un espai per l'expressió artística natural, sobretot en les primeres edats, ja que serveix per a l'auto estimulació de la imaginació i de la capacitat creativa.

En resum puc concloure que aquesta primera aproximació dels titelles i les emocions als infants i a les arts en general, genera una sensació agradable cap a les arts de les persones que tenen l'oportunitat d'experimentar-ho. A més a través d'aquest treball s'ha demostrat que es poden realitzar ensenyaments i aprenentatges molt diversos a través de l'art i del teatre de titelles.

Pel que fa a les propostes didàctiques, cal dir que es podrien realitzar diverses modificacions relacionades amb elles. En la primera proposta, el primer que podria canviar seria el conte. Es va elegir aquest per què es coneixia, però hi ha altres contes que també tracten les emocions, com *Emocionari* de Cristina Núñez i Rafael Romero o *La increïble història del nen menja paraules* de Malet i Jordi Suñer. Segur que amb aquests o amb altres es podria preparar una activitat semblant.

En referència a la confecció del titella, també hi podria haver diverses modificacions, com el tipus de tela, el tipus de titella que no fos de guant, els seus colors també podien ser uns altres, la seva mida podria variar, etc. En la representació podria ser que qui narra la història no fos vist pel públic i que en lloc de narrar i representar l'altre personatge del conte, ser només el narrador i que els personatges fossin dos, el monstre i la nina que interactua amb ell. Potser hauria estat interessant disposar d'un teatre on s'hagués pogut realitzar la representació.

A la segona activitat, potser hauria pogut ser més lliure, com per exemple no donar la silueta del monstre retallada, sinó que ho haguessin fet els mateixos infants amb un tipus de suport més tou i més manipulable per ells a l'hora de retallar-lo.

Finalment, penso que amb la realització d'aquest projecte, tots els infants han participat de manera activa en les dues activitats proposades. Des del meu punt de vista va ser un encert ajuntar aquests dos conceptes el teatre de titelles i les emocions, ja que el teatre de titelles per si sol ja en provoca d'emocions, però els infants necessiten poder posar un nom a aquestes emocions, per així poder identificar-les, ser-ne més conscients, saber què les poden provocar i aconseguir controlar-les en cas de ser necessari.

8. Bibliografía

- Adam, E., (2003), *Que son i como intervenir desde la escuela*, Barcelona, ed. Graó.
- Badiou, M., (2009), *Sombras y marionetas: tradiciones, mitos y creencias: del pensamiento arcaico al Robot Sapiens.*, Zaragoza, Servicio de publicaciones, Universidad de Zaragoza.
- Bisquerra, R., (2002), *Educación emocional y bienestar*, Bilbao, ed. Praxis.
- Bolton, R. (1999), *Comença la funció!* Barcelona, Grupo editorial Ceac S. A.
- Del Barrio, María V., (2004), *Emociones infantiles: evolución, evaluación y prevención*, Barcelona, ed. Pirámide.
- Escuelas de Reggio Emilia (2005), *La inteligencia se construye usandola*. Madrid, Ed. Morata.
- Gabriel, C. (2007), *¡Qué Emoción! O como saber lo que llevas dentro*, Madrid, ed. SM.
- González, J.A, (2006), *Los combates de la ironia: risas premodernas frente a excesos modernos*, Barcelona, Anthropos.
- Hargreaves, D. J. (1991) *Infancia i educación artística*, Madrid, Ed. Morata.
- Judson, S. (2000), *Aprendiendo a resolver conflictos en la infancia*, Madrid, ed. Cátedra.
- Martí, M i Sanz, I., (2001), *Titelles i mim*, Barcelona, Parramon Ediciones.
- Martín, J.A, (1998), *El teatre de titelles a Catalunya*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Palou, S., (2004), *Sentir y crecer. El crecimiento emocional en la infancia*, Barcelona, ed. Graó.
- Porras, F., (1981), *Titelles, teatro popular*, Madrid, Editora nacional Madrid.
- Porras, P. (2006), *Herramientas basicas del actor aplicadas al teatro de títeres*, Cali, Colombia, ed. Universidad del Valle.
- Real Academia Española (2001), *Diccionario de la llengua espanyola*, Madrid (22 ed.).

Rogozinski, V. (2005), *Títeres en la escuela*, Buenos Aires, ed. Novedades educativas.

Annexes

Annex 1

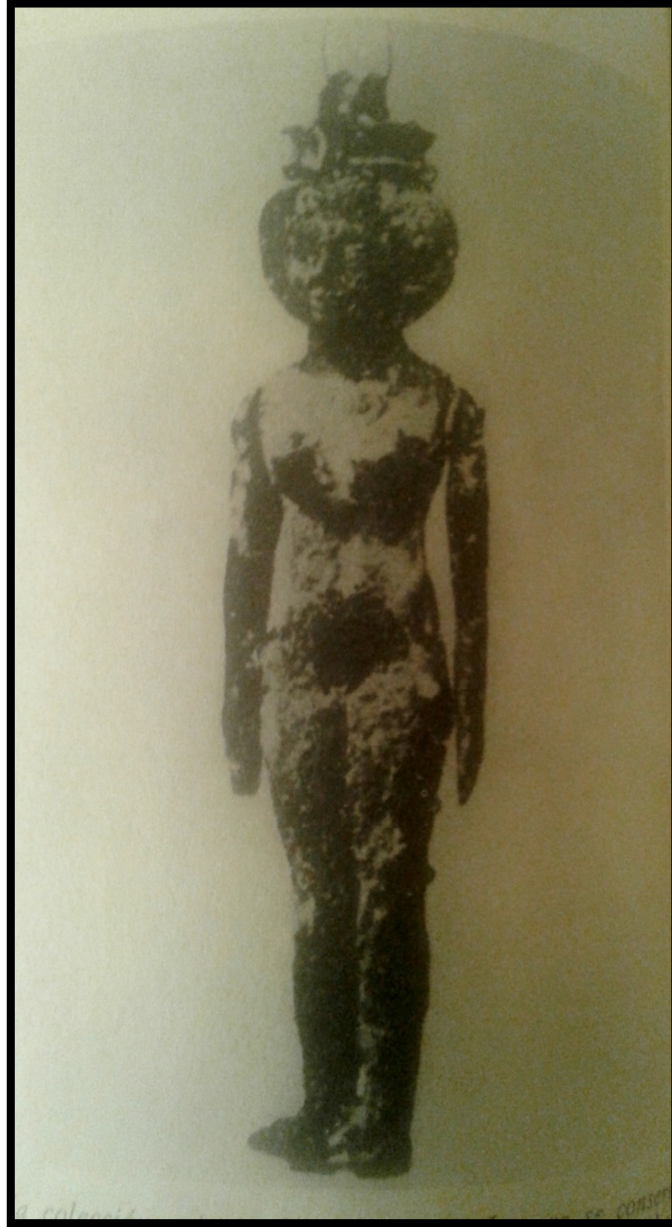


Fig 1. Figura egípcia, on en el cap s'hi pot veure un ganxo o anella on s'hi podia enganxar el fil que la subjectaria, els seus braços també eren movibles. Població egípcia. Titella articulada, (3100-2650 aC.). Actualment es conserva en el museu del Louvre

Annex 2



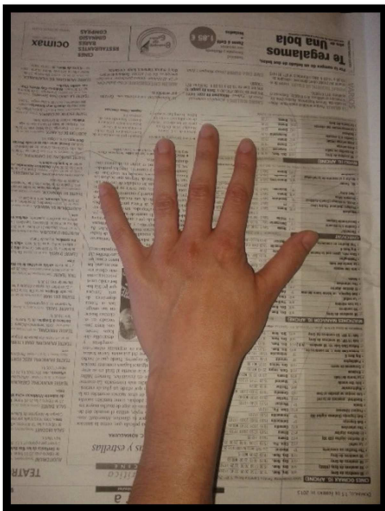
Fig. 2. Titella articulat grec, és de terracota, és prototip trobat a Catalunya a Empúries. Població grega. Titella articulat (1200-146 aC.). Actualment es conserva en el museu del Louvre.

Annex 3

Confecció del titella i titella acabat



Materials per a la confecció del titella: el monstre de colors



Mida i patronatge



Pas del patró a la tela i cosir-lo



Confecció i cosida dels ulls



Monstre de colors finalitzat

